

Nowe i rzadko spotykane gatunki Kateretidae i Nitidulidae (Coleoptera) okolic Radomia

New and rare species of Kateretidae and Nitidulidae (Coleoptera) from Radom environs

Andrzej LASOŃ¹, Marek MIŁKOWSKI²

¹ Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Dział Przyrody, pl. Sobieskiego 2, 41-902 Bytom, e-mail: haptos@interia.pl

² ul. Królowej Jadwigi 19 m. 21, 26-600 Radom; e-mail: milkowski63@wp.pl

ABSTRACT: The 2 species of Kateretidae and 15 species of Nitidulidae (Coleoptera) were collected in the vicinity of Radom city in the years 2011-2022. *Kateretes pusillus* ERICHSON (Kateretidae), *Carpophilus marginellus* MOTSCHULSKY, *Epurea distincta* (GRIMMER), *E. guttata* (OLIVIER), *E. melina* ERICHSON, *Brassicogethes coeruleovirens* (FÖRSTER), *Stachygetes ruficornis* (MARSHAM), *Thymogethes lugubris* (STURM), *Amphotis marginata* (FABRICIUS), *Pocadius adustus* REITTER (Nitidulidae) new for Małopolska Upland and *Brachypterus fulvipes* ERICHSON (Kateretidae) *Epurea silacea* (HERBST) (Nitidulidae) new for Mazovian Lowland are given.

KEY WORDS: Coleoptera, Kateretidae, Nitidulidae, new records, Central Poland.

Wstęp

Badania nad występowaniem Kateretidae i Nitidulidae w okolicach Radomia zostały zapoczątkowane 30 lat temu. Zwieńczeniem pierwszego etapu badań była publikacja, w której wykazano 6 gatunków Kateretidae oraz 42 gatunki Nitidulidae (LASOŃ i MIŁKOWSKI 2011). Większość z wykazanych wówczas taksonów to gatunki pospolite i szeroko rozmieszczone na terenie kraju. Spośród zasługujących na uwagę wymienić można *Carpophilus hemipterus* (LINNAEUS, 1758) oraz *Xerogethes kraatzii* (REITTER, 1871), które są stosunkowo rzadko spotykane. Niniejsza praca jest efektem badań przeprowadzonych w latach 2011-2022. Większość okazów zebrano w promieniu ok. 15 kilometrów wokół Radomia oraz w Puszczy Kozienickiej położonej na północny wschód od miasta. Stosowano następującą metodykę: na „upatrzonego”, otrząsanie na parasol entomologiczny kwiatostanów drzew i krzewów, czerpakowanie roślin zielnych, stosowanie pułapek feromonowych (IBL-2, IBL-3, IBL-5, Lindgren), połów do światła sztucznego, przeglądanie owocników grzybów oraz penetracja mikrosiedliska podkorowego i dziupli. Jeśli nie zaznaczono inaczej chrząszcze zostały odłowione przez drugiego z autorów. Podczas badań w rezerwach korzystano z zezwoleń wydanych przez Regionalnego Dyrektora

Ochrony Środowiska w Warszawie (WPN-I.6205.65.2015.AZ, WPN-I.6205.75.2020.AZ.3).

Zastosowano następujące skróty: KPK – Kozienicki Park Krajobrazowy, rez. – rezerwat przyrody.

Przegląd gatunków

Układ systematyczny przyjęto za JELÍNEK i AUDISIO (2007) i AUDISIO i in. (2009). Gatunki wewnątrz rodziny Kateretidae i podrodzin w Nitidulidae uporządkowano alfabetycznie. Przedstawiono nowe stanowiska 2 gatunków Kateretidae oraz 19 gatunków Nitidulidae.

KATERETIDAE

Brachypterus fulvipes ERICHSON, 1843

Wyżyna Małopolska:

– EB49 Paciorkowa Wola, 17 XI 2018, 1 ex., w czerpak z ziołorośli nad dopływem rzeki Zwoleńki.

Bardzo rzadki gatunek, z Polski notowany z 5 krain. Przy czym dane z Wyżyny Małopolskiej pochodzą sprzed 50 lat (SZYMCZAKOWSKI 1973).

Kateretes pusillus THUNBERG, 1794

Wyżyna Małopolska:

– EC10 Radom-Krzewień, 17 IV 2019, 2 exx., w czerpak z roślin zielnych na brzegu rzeki Mlecznej.

Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

NITIDULIDAE

Carpophilinae

Carpophilus hemipterus (LINNAEUS, 1758)

Wyżyna Małopolska:

- EB19 Groszowice, 30 IX 2016, 3 exx., w gniących warzywach i owocach, nieużytek przy linii kolejowej.

Gatunek podawany z Sokoleńca w Puszczy Kozienickiej (EC10) (LASON i MIŁKOWSKI 2011).

Carpophilus marginellus MOTSCHULSKY, 1858

Wyżyna Małopolska:

- EB19 Radom-Nowa Wola Gołębiowska, 18 IX 2018, 1 ex., w locie.

Jak dotąd nie podawany z omawianego terenu.
Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Epureaeinae

Epurea distincta (Grimmer, 1841)

Wyżyna Małopolska:

- EC10 KPK, Dąbrowa Kozłowska, 25 V 2017, 1 ex., nad stawem.

Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Epurea guttata (Olivier A.G., 1811)

Nizina Mazowiecka:

- EC20 KPK, rez. Ponty im. T. Zielińskiego, 15 V –9 VI 2016, 1 ex., w pułapce ekranowej IBL-2.

Wyżyna Małopolska:

- EC10 KPK, Dąbrowa Kozłowska, 1 ex., 17 V 2019, w locie.

Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Epurea melanocephala (MARSHAM, 1802)

Nizina Mazowiecka:

- EB19 KPK, Antoniówka, 8 IV 2019, 1 ex., na kwiatach wierzby *Salix* sp., dolina rzeki Pacynki;
- EB29 KPK, rez. Jedlnia, 19 IV 2021, 1 ex.;
- EC30 KPK, rez. Zagożdżon, 1 V 2021, 1 ex., w czepak z runa (Ryc. 1);
- EC40 Garbatka-Letnisko, 30 IV 2016, 1 ex., na ścianie budynku dworca kolejowego.

Wyżyna Małopolska:

- EB08 Kowala ad Radom, 19 IV 2018, 1 ex., w czepak z runa i podszytu w borze mieszanym na stoku wzgórza;
  - EB09 Radom-Las Kapturski, 25 V 2021, 1 ex., na kwiatach jarzębiny *Sorbus aucuparia* L.;
  - EB19 Radom-Gołębiów, 24 IV 2018, 1 ex.
- Dotychczas nie był podawany z omawianego terenu.

Ryc. 1. Siedlisko *Epurea melanocephala* (MARSH.) i *Epurea silacea* (HBST.). Rezerwat Zagożdżon, 1 V 2021 (fot. M. MIŁKOWSKI).

Fig. 1. Habitat of *Epurea melanocephala* (MARSH.) and *Epurea silacea* (HBST.). Zagożdżon nature reserve, 1 V 2021 (Photo M. MIŁKOWSKI).

Epurea melina Erichson, 1843

Wyżyna Małopolska:

- EB09 Radom-Las Kapturski, 25 V 2021, 3 exx., na kwiatach *S. aucuparia*;
- EB19 Radom-Nowa Wola Gołębiowska, 2 VIII 2017, 1 ex., na kwiatach wrotycza pospolitego *Tanacetum vulgare* L.
Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Epurea neglecta (HEER, 1841)

Nizina Mazowiecka:

- EC40 KPK, Garbatka-Letnisko, "Polanka", 7 VII 2021, 1 ex., , skraj boru sosnowego, ad lucem.
Dotychczas nie podawany z terenu badań.

Epurea silacea (HERBST, 1783)

Nizina Mazowiecka:

- EC30 KPK, rez. Zagożdżon, 1 V 2021, 1 ex., na kwiatach zawilca gajowego *Anemone nemorosa* L. (Ryc. 1).
Nowy dla Niziny Mazowieckiej.

Epurea terminalis (MANNERHEIM, 1843)

Nizina Mazowiecka:

- EC20 KPK, rez. Ponty im. T. Zielińskiego, 12 VII–8 VIII 2018, 1 ex., w pułapce ekranowej IBL-2.
Jak dotąd nie wykazywany z terenu badań.

Meligethinae*Brassicogethes coeruleovirens* (FÖRSTER, 1849)

Wyżyna Małopolska:

- EB19 Kozłów-Pacyna, 13 IV 2012, 1 ex., na kwiecie złoci żółtej *Gagea lutea*, ols nad rzeką Pacynką;
- EB19 Radom-Rajec Poduchowny, 22 IV 2015, 1 ex., na kwiatach knieci błotnej *Caltha palustris* L., łąka nad rzeką Pacynką.
Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Lamiogethes bidens (BRISOUT, 1863)

Nizina Mazowiecka:

- EC20 KPK, rez. Ponty-Dęby, 19 VI 2017, 1 ex., w czerpak z runa.
Podawany ze Świerży Górnych (EC32) przez GUTOWSKIEGO i in. (2006), następnie cytowany za tymi autorami przez LASONIA i MIŁKOWSKIEGO (2011).

Lamiogethes ochropus (STURM, 1845)

Wyżyna Małopolska:

- EB19 Radom-Huta Józefowska, 5 IX 2013, 1 ex., w pułapce barbera żywołownej, łąg olchowy.
Jak dotąd nie łowiony na omawianym terenie.

Sagittogethes ovatus (STURM, 1845)

Nizina Mazowiecka:

- EC30 KPK, Pionki, 31 III 2019, 1 ex., na kwiatach *A. nemorosa*.
Nieznany dotychczas z omawianego terenu badań.

Stachygetes ruficornis (MARSHAM, 1802)

Nizina Mazowiecka:

- EC20 KPK, rez. Ponty-Dęby, 18 VI-28 VII 2021, 1 ex., w pułapce Lindgrena w koronie starego dębu *Quercus* sp.

Wyżyna Małopolska:

- EB09 Radom-Las Kapturski, 25 V 2021, 1 ex., na kwiatach *S. aucuparia*.
Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Thymogethes lugubris (STURM, 1845)

Wyżyna Małopolska:

- EB56 rez. Sadowice, 12 V 2021, 1 ex., w czerpak z roślin zielnych i krzewów.
Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Nitidulinae*Amphotis marginata* (FABRICIUS, 1781)

Nizina Mazowiecka:

- EB29 KPK, Jedlnia-Letnisko, 4 I 2014, 1 ex., w wypróchniałym pniu gruszy pospolitej *Pyrus communis* L., las mieszany;
- EC20 KPK, Kieszek, 13 VI 2013, 1 ex., na martwicy pnia dziuplastego *Quercus* sp.

Wyżyna Małopolska:

- DC91 Pomnikowa aleja sosnowo-dębowa, Siekluki Stare, 30 VI 2021, 1 ex., w szczelinach kory starego *Quercus robur* L.;
- EB09 Radom-Młynek Janiszewski, 15 VII-14 VIII 2020, 1 ex., Rodzinny ogród działkowy „Lasek Kapturski”, w pułapce IBL-5;
- EB19 Radom-os. Gołębiów, 21 VI 2011, 1 ex., na pniu starej *Salix* sp.;
- EB19 Radom-Stara Wola Gołębiowska, 5 VII 2011, 1 ex., w podszycie, na skraju zagajnika;
- EB19 Radom-Nowa Wola Gołębiowska, 8 VII 2014, 1 ex., w spróchniałej topoli *Populus* sp.;

- EB58 Natura 2000 “Dolina Zwoleńki”, Andrzejów, 28 V-22 VI 2017, 1 ex., w pułapce ekranowej IBL-2, na *Quercus* sp.
Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Cychramus variegatus (HERBST, 1792)

Nizina Mazowiecka:

- EC10 KPK, Jastrzębia, 16 IX 2018, 1 ex., na owocniku opieńki miodnej *Armillaria mellea* (VAHL) P. KUMM., leg. G. STĘPIEŃ.
Dotychczas nie łowiony na omawianym terenie.

Cyllodes ater (HERBST, 1792)

Nizina Mazowiecka:

- EC20 KPK, Brzeziny, 6 X 2010, 1 ex., na grzybie, leg. G. STĘPIEŃ;
- EC30 KPK, Augustów, 20 V 2017, 1 ex., na hubiaku pospolitym *Fomes fomentarius* (L.) FR., pień *Quercus* sp.;
- EC20 KPK, rez. Ponty-Dęby, 16 V-28 V 2017, 1 ex., w pułapce IBL-2 z feromonami.

Wyżyna Małopolska:

- EB58 Natura 2000 “Dolina Zwoleńki”, Andrzejów, 28 V-25 VI 2015, 1 ex., 28 V-22 VI 2017, 1 ex., w pułapce barierowej IBL-2 z feromonami, na *Quercus* sp.;
- EB58 Natura 2000 “Dolina Zwoleńki”, rez. Borowiec, 15 VIII-3 IX 2018, 1 ex., w pułapce typu IBL-2 z feromonami, łęg olchowy;
- EB09 Radom-Las Kapturski 21 V 2021, 1 ex., z otrząsania gałęzi, las mieszany, 11 V 2022, 1 ex., na *F. fomentarius*, pień złamanej brzozy brodawkowatej *Betula pendula* ROTH.;
- EB19 Radom-Śródmieście, Park im. T. Kościuszki: 24 VI 2017, 1 ex., 27 VI 2019, 1 ex., na pniu ściętego klonu zwyczajnego *Acer platanoides* L., byłego pomnika przyrody;
- EB19 Radom-Stara Wola Gołębiowska, “Łysa Góra”, 5 VI 2022, 5 exx., na starym owocniku grzyba nadrzewnego – pień *B. pendula*.

Wykazany przez LASONIA i MIŁKOWSKIEGO (2011) z trzech stanowisk na terenie Puszczy Kozienickiej (rez. Jedlnia EB29, rez. Załamanek EC20, rez. Miodne EB39).

Ipidia binotata REITTER, 1875

Nizina Mazowiecka:

- EC20 KPK, rez. Ponty im. T. Zielińskiego, 13 VII 2014, 1 ex., pod korą martwej jodły pospolitej *Abies alba* MILL.;
- EC20 KPK, rez. Ponty-Dęby, 2 IV 2017, 2 exx., pod korą martwej *A. alba*;

- EC20 KPK, rez. Załamanek, 26 IV 2020, 1 ex., pod korą martwej olchy czarnej *Alnus glutinosa* (L.) GAERTN.; idem, 3 V 2020, 1 ex., pod korą martwego świerka pospolitego *Picea abies* (L.) H. KARST.

Podany przez LASONIA i MIŁKOWSKIEGO (2011) w pierwszym etapie badań (rez. Brzeźniczka EC30). Gatunek związany ze starszymi, dobrze zachowanymi drzewostanami.

Pocadius adustus REITTER, 1888

Nizina Mazowiecka:

- EC20 KPK, rez. Zagożdżon, 24 V 2021-28 VI 2021, 1 ex., w pułapce IBL-5 na dziuplastym grabie pospolitym *Carpinus betulus* L.

Wyżyna Małopolska:

- DC90 Gulin, 5 IX 2021, 1 ex., na owocniku purchawki chropowatej *Lycoperdon perlatum* PERS.
Wykazany z rez. Ciszek (EC20) w Puszczy Kozienickiej (LASONI i MIŁKOWSKI 2011). Nowy dla Wyżyny Małopolskiej.

Cryptarchinae

Cryptarcha undata (OLIVIER, 1790)

Nizina Mazowiecka:

- EC20 KPK, rez. Ponty-Dęby, 19 VII 2020, 1 ex., przy wyciekającym soku na pniu *Quercus* sp.
Podany przez LASONIA i MIŁKOWSKIEGO (2011) z radomskiego Lasu Kapturskiego (EB09).

Wyniki i dyskusja

W wyniku przeprowadzonych badań wykazano 2 nienotowane dotychczas w okolicach Radomia gatunki Kateretidae oraz 15 nowych gatunków z rodziny Nitidulidae. Po raz pierwszy z Wyżyny Małopolskiej podano przedstawiciela Kateretidae – *Kateretes pusillus*. Nowych dla tej krainy jest również 9 gatunków łyszczynkowatych: *Carpophilus marginellus*, *Epurea distincta*, *E. guttata*, *E. melina*, *Brassicogethes coeruleovirens*, *Stachygetes ruficornis*, *Thymogethes lugubris*, *Amphotis marginata* i *Pocadius adustus*. Jedynym nowym dla Niziny Mazowieckiej gatunkiem Nitidulidae jest *Epurea silacea*. Spośród wykazanych taksonów na szczególną uwagę zasługuje rzadki w Polsce *Brachypterus fulvipes*. Gatunek ten poławiany bywa na ziołoroślach, przeważnie na pokrzywach i roślinach z rodziny baldaszkowatych (Ryc. 2). Ciekawostką jest późnojesienna, z przymrozkami, pora odłowu chrząszcza. Może to wskazywać na zimowanie imagines gatunku w obumarłych, zeschniętych częściach roślin.

Ryc. 2. Siedlisko *Brachypterus fulvipes* ER. nad dopływem rzeki Zwoleńki. Wola Paciorkowa, 17 XI 2018
(fot. M. MIŁKOWSKI).

Fig. 2. Habitat of *Brachypterus fulvipes* ER. on the tributary of the Zwoleńka River. Wola Paciorkowa, 17 XI 2018
(Photo M. MIŁKOWSKI).

Ryc. 3. *Brachypterus fulvipes* ER. (fot. A. LASOŃ).

Fig. 3. *Brachypterus fulvipes* ER. (Photo A. LASOŃ).

Podsumowując badania z pierwszego okresu oraz obecne, z omawianego terenu znanych jest 8 przedstawicieli Kateretidae co stanowi 66% fauny krajowej i 57 taksonów z rodziny Nitidulidae, tj. około 39% wszystkich stwierdzonych w Polsce. Ze względu na stosunkowo bogatą różnorodność siedlisk badanego obszaru istnieje duże prawdopodobieństwo odkrycia w przyszłości kolejnych gatunków Kateretidae i Nitidulidae.

SUMMARY

This research took place between 2011-2022. Most specimens were caught within a radius of c. 15 km from the city of Radom (central Poland) and in the Kozienice Forest. Lying to the north-east of the city, this forest straddles the borders of the Mazovian Lowland and the Małopolska Upland. The following first records of new species were obtained: two from the family Kateretidae and 15 from Nitidulidae from the Radom area; *Kateretes pusillus* (Kateretidae) from the Małopolska Upland and nine nitidulid beetles (*Carpophilus marginellus*, *Epurea distincta*, *E. guttata*, *E. melina*, *Brassicogethes coeruleovirens*, *Stachygetes ruficornis*, *Thymogethes lugubris*, *Amphotis marginata* and *Pocadius adustus*). From Masovian Lowland: *Epurea silacea* (Nitidulidae) and *Brachypterus fulvipes* (Kateretidae), rare in Poland. In total, the research yielded 8 members of Kateretidae (66% of the national fauna) and 57 taxa from Nitidulidae (c. 39%).

PIŚMIENNICTWO

- AUDISIO, P., CLINE, A.R., de BIASE, A., ANTONINI, G., MANCINI, E., TRIZZIO, M., COSTANTINI, L., STRIKA, S., LAMANNA, F., CERRETTI, P. 2009. Preliminary re-examination of genus-level taxonomy of the pollen beetle subfamily Meligethinae (Coleoptera: Nitidulidae). *Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae*, **49**: 341-504.
- GUTOWSKI J.M., BUCHHOLZ L., KUBISZ D., OSSOWSKA M., SUĆKO K. 2006. Chrzęszcze saproksyliczne jako wskaźnik odkształceń ekosystemów leśnych borów sosnowych. *Leśne Prace Badawcze*, **4**: 101-144.
- JELÍNEK J., AUDISIO P. 2007. Nitidulidae, (ss. 459-491) [W:] LÖBL I., SMETANA A. (red.): *Catalogue of Palaearctic Coleoptera*, Vol. 4. Stenstrup, Apollo Books.
- LASOŃ A., MIŁKOWSKI M. 2011. Kateretidae i Nitidulidae (Coleoptera) okolic Radomia. *Wiadomości Entomologiczne*, **30** (3): 149-158.
- SZYMCZAKOWSKI W. 1973. Dalsze materiały do znajomości chrząszczy (Coleoptera) biotopów kserotermicznych Polski. *Acta Zoologica Cracoviensia*, **18**: 183-216.

Wpłynęło: 12 września 2022
Zaakceptowano: 19 września 2022